

Il-Knisja ta' Santa Marija ta' Bir Miftuħ

John Sarè



Knisja Medjevali

Il-knisja ta' Bir Miftuħ, knisja Medjevali, kienet waħda mill-10 knejjes rurali, li flimkien mal-Knisja tal-Birgu u tal-Katidral, kienet tidher fil-lista tal-parroċċi li kien ħareġ l-Isqof Senatore di Mello fl-1436. Imma din il-knisja mhix l-eqdem parroċċa u lanqas l-eqdem knisja.

Hemm il-Knisja ta' Santa Elena li kienet tinsab fl-Ğargħar, illum San Ģwann u l-oħra l-knisja ta' Santa Marija, magħrufa bħala I-Knisja l-Qadima li t-tnejn li huma kienu f'Birkirkara u t-tnejn kienu digħi mwaqqfin fl-1402. L-Isqof Senatore di Mello laħaq Isqof fl-1432 u kien jgħix barra. Hafna mill-Isqofijiet għexu barra minħabba l-biża' mill-inżul tal-furbani fuq xtajtiet Malta.

L-Isqof di Mello ma jsemminhomx dawn it-tnejn għax kienu knejjes fqar, bla renta u bla suffraġji tal-quddies. Mill-lista ta' Di Mello baqa' biss din Ta' Bir Miftuħ u dik ta' San Girgor, li hi l-parroċċa l-qadima ta' Santa Katerina. Ma' dawn irridu nžidu dik ta' Santa Marija ta' B'Kara. Dawn kienu knejjes qalb l-għelieqi, l-bogħod mill-ghajnejn. Di Mello mexa fuq kemm kienet sinjura l-knisja u mhux il-bżonnijiet tal-komunità ta' madwarha.

Dokumenti fuq Sta Marija m'hemmx qabel l-1436. Imma testament ta' Ceilo Barbara minn Hal Tarxien quddiem in-Nutar Bertu Sillato, juri li dan ried knisja, bit-titlu ta' Sta Katerina, tinbena maġenb Santa Marija ta' Bir Miftuħ.

Dan it-testment jinsab arkivjat fil-Katidral tal-Imdina numru 280 *libro deitestamenti foglio 55v*. Hafna mill-knejjes tal-kampanja ħadu isimhom mill-ambjent jew mill-benefattur. Din il-knisja, minn dejjem kien hawn bir mhux kopert. Allura ta' Bir Miftuħ.



Il-lista tal-Militia tas-snini 1419 u 1420 ma jssemmix lil Bir Miftuħ imma Casal Gudja. Il-knisja kienet iddoppju ta' li hi illum. Nofsha twaqqa' u l-ġebel mar għall-bini tal-knisja parrokkjali l-ġdidha tal-Gudja fl-1676. Hemm il-possibiltà li qabel din il-knisja kien hemm oħra qabel, qabel l-1436.

Fil-vista pastorali ta' Mons Dusina hemm miktub li Bir Miftuħ kellha 6 altari fil-ġnub. Tlieta minnhom kienu fi stat ħażin u tneħħew. Altari tal-ġnub l-oħra kienu l-Altar tal-Assunzjoni u l-Altar tar-Rużarju. Jissemmha altar ieħor, dak tal-Madonna ta' Monserrat. Meta nbnew il-knejjes l-oħra, l-altari tneħħew biex saru bibern li jagħtu għall-knejjes l-oħra.

Tliet knejjes tan-Natività, ta' Santa Katerina u ta' San Bastjan kienu jmissu mal-knisja ta' Bir Miftuħ. Il-bini ta' din il-knisja ta' San Bastjan kienet knisja wegħda. Baqa' biss l-ispażju tan-Natività, daħla arkata li bieb tagħha ma kienx intmiss bħal ta' knejjes oħra u li l-arkata għandha skultura tal-werqa tal-hannewija (acanthus) li hi l-unika li fadal f'Malta, kif jgħid Mario Buġagiar. Santa Katerina u San Bastjan baqa' biss l-pedamenti tagħhom. Santa Marija ta' Bir Miftuħ sofriet ħafna matul l-Assedju tal-1565. Dokumenti jinsabu kemm f'Malta kif ukoll f'arkiyi barra.

Il-knisja ta' Santa Katerina nbniet qabel l-1500. Iżda qabilha kien hemm knejjes oħra jmissu ma' Santa Marija. Dan juri li f'dan iż-żmien kien hemm attivitā kbira ta' bini ta' knejjes – b'wegħdi u ringrażżjament. Il-knisja ta' San Bastjan hi knisja wegħda tal-pesta. Is-snini 1435, 1455 u 1460 kienu snin tal-mixja tal-pesta f'Malta. San Bastjan hi tas-sena 1460.

Fil-kuntratti ta' dawn il-knejjes dejjem tissemmha Santa Marija ta' Bir Miftuħ. Indikazzjoni valida li Bir Miftuħ nbniet ħafna qabel 1436. Kien Dusina li ordna t-twaqqiġi ta' dawn il-knejjes biex il-ġebel tagħhom imur għall-bini ta' knejjes oħra.

Wara l-Assedju qam moviment qawwi fejn il-poplu ried li 1-knisja tar-rahal titwaqqi biex titkabbar. Ma



hemm xejn x'juri li l-knisja ta' Santa Marija ta' Bir Miftuħ twaqqgħet biex titkabbar. Imma jidher li din tkabbret għax fl-1600 l-Isqof Gargallo kiteb li l-Knisja ta' Bir Miftuħ tkabbret u lesta. Jgħid ukoll li kellha 8 arkati.

L-Arkitettura tal-knisja - Il-bini nnifsu ta' din il-knisja juri li l-bennej tagħha kellu kunfidenza sħiha waqt li qed jibniha. L-ebda parti ta' din il-knisja ma' tinsab taħt l-art.

L-arkati huma 2 metri wesħin. Is-saqaf hu magħmul minn ċangaturi li qiegħdin fuq arkati.

Għandha l-imwieżebi biex l-ilma tal-bejt jaqa' għal barra. Il-knejjes ma kienux marbuta mall-ligi tal-ilma tax-xita.

Il-bieb maġġur sar rettangulari imma tal-ġenb baqa' ma ntmissx.

Il-faċċata tal-knisja hi sempliċi u tispicċċa bil-kampnar tal-qanpiena.

Għadhom jidheru l-pedamenti tal-knejjes li kienu jmissu magħha.

Tagħrif fuq Gargallo – Tommaso Gargallo (1578-1614)



għandu żewġ pitturi waħda fil-Palazz Vescovili u l-oħra fissala fejn jitlaqka' l-kapitolu. Din mhix pittura originali imma kopja fidila tal-Kavallier Rafel Bonnici Cali li pingiha minn fuq l-originali li tinsab fil-Knisja tal-Ğiżwiti fil-Belt Valletta. Din il-kopja hi donazzjoni lill-Mużew tal-Katidral minn Mons Prof Edward Coleiro. Fil-knisja Katedrali hemm diversi fided bl-arma tal-Isqof. Dawn huma tlett lampieri tal-fidda fil-kappella tas-Sagament, kif ukoll friskatur tal-fidda mastizz li fin-nofs hemm l-arma ta' Gargallo. Fil-Mużew tal-Katidral hemm żewġ parċmini bil-versi tal-antifona li fl-ewwel faċċata tagħhom hemm ta' Gargallo fuq naħha u fuq l-oħra hemm l-arma ta' Malta. Hemm ukoll ventaltar, pjaneta u żewġ tuničelli bl-arma tiegħi. L-Isqof li ġie wara Gargallo kien Michele Giovanni Balaguer Camarasa.

Tagħrif fuq Belaguer - Midfun fil-kripta tal-Isqofijiet. Ritratt pittura jinsab fil-palazz veskovili. L-arma Balaguer tinsab f'xi fided li hemm fil-katidral, paramenti sagri u b'mod l-aktar kurjuż taħt żewġ statwetti tal-bronz li hemm mal-bieb ta' barra fil-ġenb. Fatt kurjuż minħabba li l-Isqof miet qabel ħafna li nbena l-Katidral. Allura dawn l-istawatti kienu f'post iehor iffrenkwentat mill-Isqof.

Sett għandieri tal-altar maġġur għandhom bażi triangulare. Fuq naħha hemm San Pawl, fuq oħra hemm 1661 u fuq t-tielet ġenb hemm l-arma Balaguer. L-arma tinsab ukoll fuq żewġ akkolti, pjaneta, kappa ħamra u oħra ħadra u fuq ventaltar.

Semmejna lil Balaguer għax minħabba fih il-knisja tilfet nofsha meta l-Isqof ordna li jitwaqqha' nofsha biex il-ġebel imur lejn il-bini tal-knisja tal-Gudja. B'dan il-permess l-isqof Balaguer ikkundanna lill-Knisja ta' Santa Marija għax ordna li l-bibien jiġu mbarrati u t-twiegħi li kellha jiġu magħluqa bil-ġebel. Dam Isqof sas-sena 1663.

Lorenzo Astiria - Seba' snin wara dan il-fatt Malta



kellha Isqof lil Lorenzo Astiria. Dan l-Isqof ma nsibuhx fil-Katidral tal-Imdina, imma jinsab fil-Kollegjata ta' San Pawl tal-Belt. Ritratt pittura jinsab fil-palazz veskovili l-Imdina.

Sena qabel miet, fl-1676 tfaċċat għal darb'oħra l-pesta. Astira ordna li Bir Miftuħ isservi ta' cimiteru għall-vittmi tal-pesta. Dawn għadhom wara l-arta u l-oqbra ma gewx maqluġha jew miftuħa.

Fl-1686 l-Isqof Davide Cocco Palmieri żar il-Knisja. Sab il-bibien u t-twiegħi mbarrati, l-altari nieqsa minn kollox. It-titħali tal-altar maġġur meħud fil-parroċċa tal-Gudja u floku tpogħġa ieħor li ġie minn knisja dekonsagrata ta' Hal Farruġ. Iċ-ċimiterju biss ma ntmissx. Cocco Palmieri ordna li l-knisja titwaqqha' għal kollox biex il-ġebel kollu jmur għall-parroċċa ħalli titlesta minn kollox. Izda l-kapomastru deherlu li aħjar iwaqqha' ż-żieda tas-snin 1585 u 1600. B'hekk l-altar maġġur resaq fejn hu llum. Sas-sena 1699 Santa Marija kienet imneżza minn kollox. Palmieri kien ordna biex jitwaqqaf Salib ħalli juri fejn kienet il-knisja. L-istess ortdni ħarġet mingħand Alpheran de Busan. Billi l-ordnijiet taż-żewġ isqfijiet ma gewx obduti, dan is-salib qatt ma twaqqaf.

Tagħrif fuq Davide Cocco Palmieri - L-Isqof



għandu tliet kwadri tiegħi fl-Imdina: Palazz Veskovil; Mużew u għand is-sorijiet tal-Benedittini. L-arma tiegħi tinsab fuq il-bieb principali tal-Katidral fuq ġewwa; fuq il-bieb tal-monasteru ta' San Pietru u fuq wara tal-monasteru fi Triq San Pawl. It-titħali tal-Kappellun ta' San Pietru hu rigal tiegħi. Impinġi mill-istudenti ta' Mattia Preti fl-1702. Fost ir-rikkezzi tal-Katidral hemm kalċi sabiħ bl-arma tiegħi. Fil-mużew tal-Katidral hemm missali bil-qoxra tal-fidda u bl-arma tiegħi kif ukoll pjaneta tiegħi fejn l-arma Cocco Palmieri hi mnaqqxa bid-deheb. Midfun fil-kappella tas-Sagament tal-Katidral.

Tagħrif fuq Alpheran de Busan - De Busan kien

strumentali li beda l-bini tal-Katidral billi ordna li jinbena kor Barokk. Dan sar qabel it-terremot tas-sena 1693. Dan l-Isqof ra l-Katidral mibni u lest minn kollox. Kien Isqof ta' kultura kbira speċjalment fejn tidhol l-arti. Ĝie kkonsagrati Isqof fil-Bażilika ta' San Pietru

Festa Santa Marija 2011

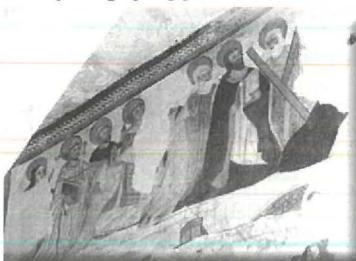


mill-Papa Benedittu XIII fl-14 ta' Marzu 1728. Ried li meta jmut ikollu difna mill-aktar sempliċi u jitpoġġa f'sakofagu tal-ġebel. Jinsab fil-kripta taħt il-Katidral. Il-Kappella tas-Sagrament li hemm illum, waħda mill-isbaħ tal-Katidral, għiet mibnija u mżejna minn flusu. L-irħam, it-tabernaklu fil-forma ta' *tirris eucharistica*,

fided u pitturi huma kollha tiegħu. Għalhekk il-Kapitlu ġħamillu lapida rikka ħafna f'din il-Kappella. Lapida ta' rħam mill-ifjen, disinn ta' Francesco Zahra, maħduma minn Claudio Durante. Qalb l-Isqof inqalghet minn ġismu u midfuna ġo rħama u tinsab fil-Kappella tas-Seminarju li hu stess kien bena għat-taħriġ ta' saċċerdoti. Fuq l-irħama hemm: *tant ħabb lis-seminaristi f'ħajtu, li tahom qalbu wara mewtu.* Illum is-seminarju hu l-Mużew. Fil-Katidral u fil-Mużew hemm ħafna tifkirkiet f'deheb, fidda, haġgar prezżjus, paramenti sagri, pittura u affarijet oħra li tista' tgawdihom kemm fil-Katidral kif ukoll fil-Mużew. Dawn kollha bl-arma tiegħu.

Fl-1759 l-Isqof Rull kien qajjem paniku ġħax qal li l-knisja ser taqa'. Sal-lum għadha ma waqgħetx. Aktar tard inbena taraġ għal fuq il-bejt li ġħamel ħsara kbira lill-affreski. DLH kienet neħħiet dan it-taraġ meta fl-1970 ħadet il-knisja taħt idejha u beda jiġi attwat programm ta' restawr. Meta tqabel il-Knisja ta' Bir Miftuħ ma' dik ta' Hal Millieri, naraw li l-ħajja soċċali ta' Bir Miftuħ kienet aħjar ħafna minn dik ta' Hal Millieri. Il-bdiewwa ta' Bir Miftuħ kellhom kultura u aspirazzjonijiet aktar għolja. Ekonomikament kienu aktar sinjuri. Bejn dawn iż-żewġ knejjes hemm 3 ġenerazzjonijiet. Dan kollu joħroġ mill-arkitettura fil-bini taż-żewġ knejjes u mill-affreski taż-żewġ knejjes.

L-Affreski tal-Ġudizzju Universali – Fis-seklu 14, l-affreski kollha fl-Ewropa kellhom lil Kristu fis-ċentru. L-affresk ta' din il-knisja ma għandux. Hemm tieqa finnofs. Din it-tieqa minn dejjem kienet teżisti u tidher li qatt ma ġiet minsusa minn xi ħaddiema. Allura wieħed jaħseb li fit-tieqa kien ħtieg li fuqha kien impitter Kristu. Bil-ħsarat li ġħaddiet minnhom il-knisja l-ħtieg tkisser. Interessanti wkoll huma l-figuri femminili li ġħandhom parti importanti fil-pittura. Dawn qiegħdin ħdejn Kristu l-Imħallef. Din it-tema hi kkupjata minn affreski li fis-seklu 14 kienet popolari fl-Italja, speċjalment fejn kien jidhol Mastro Capodonico. F'dan l-affresk hemm San Mikiel nieqes. Imma baqa' biss par-ġwienah li humna kbar. Frammenti oħra juru t-tajbin iqumu mill-imwiet murija f'pajsagg mill-isbaħ. Fuq in-naħha l-ħatra hemm l-indannati. L-artisti t-a 1 - M e d j u e v u dejjem halley l-immaġinazzjoni tiġri bihom. Din ta' Bir Miftuħ mhix eċċezzjoni. Hawn jidħru tliet tipi ta'



xjaten: il-grizi, l-ħomor u l-bojod. Jidher xitan itir fuq l-indannati. Naturalment l-artist pinga lix-xjaten jitfugħu lill-ħażieni fi krateri tan-nar f'pajsagg desolat u maħmuġ. Għal xi raġuni mhux mill-krateri kollha ħiereġ in-nar. Dan l-affresk hu meqjus bħala affresk erotiku għax hemm xjaten li jidher li qiegħdin f'sitwazzjoni erotik. Skont Dominic Cutajar, fir-riċerka tiegħu jgħid li l-artist ħalli l-indicenza tiddomina.

Fl-1566, l-Isqof Cubelles poġġa taħt piena ta' dnub mejjet lil artist Magro li pinga fil-Knisja tal-Ğargħur l-Ġudizzju Universali bil-figuri femminili f'qaqħidiet indicenti. Kien ordna li l-affresk jiġi mibrux għal kollo. Naturalment f'dan iż-żmien jidher li l-Ġudizzju Universali kien mezz fejn l-artist seta' jiżfoga fl-erotismu. Dan l-affresk jidher li ħarab lill-Isqof. F'parti oħra tal-affresk jidher fdalijiet ta' ġnien li x'aktarx hu l-Ġenna tal-Art.

Fl-affresk tidher figura ta' mara sinjura f'ilbiesha. F'id waħda għandha l-ġilju u bl-oħra qed turi t-tpingiġja. L-ilbies tagħha Ibies tas-snien 1485 sas-snien 1510. Mingħajr dubbju din il-mara hi d-donatriċi tal-affresk. Hallset hi għalih. Wara li dan l-affresk gie magħruf, ħarġet id-data 1512 li fiha nbniet Bir Miftuħ. Naturalment dan żball kbir. Dominic Cutajar jgħid li din is-sinjura hi n-nobblu Bonnici. Imma l-qrabha ta' Bonnici ma għandhom xejn konkret li hi kienet ħarġet xi flus għall-affresk.

Il-panew Madonna and Child - Żejt fuq pannew tal-injam. Il-Madonna bil-Bambin flimkien ma' San Pietru u San Pawl. Artist mhux magħruf, aktarx Messinese. Xogħol artistiku ta' nofs is-seklu 16.



Il-figuri tal-persunaġgi għandhom linja sewda li turi l-figura tagħhom. Il-figuri huma riġidi ħafna. Interessanti hu l-Missier Etern li qiegħed bil-qiegħda u jżomm f'hoġru l-Kurċifiss. Fuq nett hemm qtajja ta' angli.

Il-Madonna bil-Bambin qiegħda f'nofs pajsagg li mhux pajsagg Malti. Barra minnhekk San Pietru u San Pawl qishom gwardjani.

Dan il-panew qed isofri minn umdità l-ħin kollu minħabba li qiegħed mall-ħajt. Impinġi biż-żejt fuq żewġ itwavel. Dawn it-twavel huma magħmulin minn biċċiet tal-injam magħqudin ma' xulxin. Tal-Missier Etern għandha 4 u tal-Madonna għandha 5. Meta wieħed jeżamina l-panew jinduna li l-figuri tal-biċċa ta' fuq ma jkomplu mall-biċċa ta' taħt. Jidher li kelhom ikunu tnejn għalihom weħidhom. B'danakollu it-teknika tal-pittura hija waħda magħmulha mill-istess artist. Il-panew għandu passata tal-ġibs li fuqu gie applikat iż-żejt. Il-figuri l-ewwel inžebgħu bl-aħdar. Wara ngħataw kuluri aktar qawwija. Mill-aħħar restawr ħareġ il-fatt li dan

it-titular ġie minusus ħafna drabi. Kellu passata verniċ. Jista' jkun li meta ndunaw bil-ħsara li kienu qed jagħmel x-xemgħat mixgħula, żebgħuh bil-verniċ biex il-ħsara ma tikbirx.

Llum, wara restawr intensiv u professjonielli minn restawraturi Taljana, s-sbujiha tiegħi reġġġiet ħarġet fil-bera. Il-Malta International Airport huma l-isponsors ufficjalji ta' din il-knisja.

Il-pulpu - Hu tas-seklu 18. Fi żmien il-Gran Mastru De Rohan. Hu fil-forma ta' kaxxa li qed iżżomm fuq 4 saqajn maħduma bit-torn. Id-disinn tiegħi jirrifletti l-ghamara tal-1750. Intuża injam tal-aħmar. L-erba' pannewwijiet għandhom skultura raffinata u mill-isba. L-ittri "A M" huma Ave Maria. L-iskultura hi magħmula minn sprays ta' weraq. Dan il-pulpu għandu bieba sigrieta. Dan pulpu li tidħol għalih minn tarāġ tal-injam li kien jitqiegħed maġenbu. Dan mhux pulpu ta' din il-knisja. Fil-fatt hu pulpu li jużaw il-konfraternitajiet u li jkun qiegħed fl-oratorju tal-konfraternit. Jintuża għat-tagħlim nisrani, u qari mill-kotba mqaddsa. Minn fuqu, il-president tal-konfraternit kien jagħti l-ahbarijiet lill-membri tiegħi. Xi knejjes kellhom pulpu bħal dan li kien jagħmel parti mill-arkitettura tal-post.

Xi tagħrif iehor - Fl-1942 kienet intlaqt minn bomba u kien sar restawr mill-kappillan tal-Gudja.

Fl-1970 ġiet formalment għand DLH permezz ta' Att Notarili għand in-nutar Frendo Randon.

Fl-aħħar fażi tar-restawr daħlet MIA li ħadet responsabbilta li thallas xi xogħlijiet li kien baqa'.

Mad-dawra tal-knisja tqiegħidu ċangaturi biex l-ilma tax-xita ma jinxtorobx mill-ħitan u b'hekk jidħol ġewwa.

Nhar Hamis ix-Xirkha tintrama l-Mejda tal-Appostli. Hi sabiha ħafna u għandha ilma ġieri. Nahseb li hi unika f'dan ir-rigward.

Tinfetaħ kull nhar l-ewwel Hadd tax-xahar. Kull sena jsir kunċert f'din il-knisja li l-attendenza tkun tajba. Fil-Festa tal-Madonna issir quddiesa.

Il-Knisja ta'Bir Miftuħ tgawdi isem tajjeb minnħabba l-kura li jagħtuha l-volontari li jieħdu ħsiebha.

Referenzi

- Aquilina George / Fiorini Stanley:** Documentary sources of Maltese History, Part IV, Documents at the Vatican; Malta University Press; 2001
- Arkviju Din L-Art Helwa**
- Borg Vincent Editor:** Marian Devotions in the Islands of St Paul; the Historical Society; 1983
- Borg Vincent:** The Maltese Diocese during the Sixteenth Century; Melita Sacra II
The Author; 2009
- Buhagiar Mario:** Late Medieval Art and Architecture of the Maltese Islands; Fondazzjoni Patrimonju Malti; 2005
- Buhagiar Mario:** Essays on the Knights and Art & Architecture in Malta, 1500-1798; Midsea Books; 2009
- De Angelis Roberta:** Condition Report of the Murals of the Church of Santa Marija Ta' Bir Miftuħ; January 2006
- Din L-Art Helwa:** Condition Survey at Church of Santa Marija Ta' Bir Miftuħ; 2004
- Farrugia George:** Report on the Restoration of the Ancient Fresco at Bir Miftuħ; 1982
- Farrugia Randon Stanley:** Heritage saved; Din L-Art Helwa; 2002
- Ferris Achille:** Descrizione Storica Delle Chiese di Malta e Gozo; Melitensia Book Club issue 3 , facsimile; Midsea Books; 1985
- Gouder Tancred:** Critical appraisal of the Fresco and Panel of Santa Marija ta' Bir Miftuħ; 2004
- Kilin:** A hundred Wayside Chapels of Malta & Gozo; Heritage Books; 2000
- Luttrell Anthony:** The Making of Christian Malta, from early Middle Ages to 1530; Variorum Collected Studies Series; 2002
- Luttrell Anthony T:** Approaches to Medieval Malta; The British School at Rome; 1975
- Qim:** L-Isqfijiet ta' Malta 1516-1973; Mdina; 2007
- Sare John:** Mixja fl-Istorja Sagra u Profana ta' Malta – tagħrif fuq aspetti kulturali Maltin, vol 9
- Treasures of Malta** Vol III no 1; Vol III no 3

Beauty Creations

- **Facial Treatments**
 - **Waxing**
 - **Manicures**
 - **Pedicures**
 - **Slimming Treatments**
 - **Make-up**
 - **Dutch Tulip Body Massages**
- Tel: 2189 5490 • 7989 5490**

**174, Triq il-Qadi
Żejtun**



Rosanne Debattista
Beauty Therapist
ITEC. IHBC.MABT.CIDESCO